ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(5)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 276 sahifa,
26-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CODEPЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Informatika darslarida algoritmik topshiriqlar orqali 5–6-sinf o‘quvchilarining mantiqiy tafakkurini rivojlantirish metodikasi 10
Muyassar Xodjiyeva Maxmudjanovna

Maktabgacha ta’limda matematikani o‘qitishda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish 17
Samatova Xuvvaydo Rasulovna

Asliyat va fransuzcha tarjimalardagi toponimlarning struktur-grammatik modellari 22
Valijon Mamadjonov Alixanovich

“Tarbiya” darslarida raqamli hikoyalar orqali o‘quvchilarda halollik, mas’uliyat va mehr-oqibat fazilatlarini shakllantirish 26
Abdullayeva Surayyo Babojonovna

Kasbiy madaniyatshunoslik kompetensiyasini rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuvning imkoniyatlari 32
Komiljonova Mohinur Alllabergan qizi

Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachilarida kasbiy kompetentlikni takomillashtirishda modellashtirishning o‘rni 37
Mamadaliyeva Marhabo Xolmamatovna

Raqamli keyslar asosida bo‘lajak pedagoglarning ijtimoiy-pedagogik profilaktik faoliyatga tayyorgarligini takomillashtirish 43
Raximov Sardorbek Kabulovich

Teskari sinf modeli asosida amaliy mashg‘ulotlarga tayyorgarlikni tashkil etish metodikasini takomillashtirish 48
Tursunbayeva Sevinch Normurod qizi, Saidov O‘tkirjon Mallayevich

Sinfni boshqarishdagi muammolar va ularning amaliy yechimlari 53
Xidirov Baxrom Dobilovich

Loyiha texnologiyasining lingvodidaktik asoslari 60
Muhammadaziz Omonov

O‘smirlarda egoizm psixodiagnostikasi 65
Karayeva Yulduz Xushbakovna

Oliy pedagogik ta’limda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishning integrativ yondashuvga asoslangan metodikasi 69
Jo‘rayev Shuxratbek Maxamadaliyevich

Inklyuziv ta’lim sharoitida logopedik yordamni tashkil etishning tashkiliy-pedagogik mexanizmlari 73
Azimova Dilnoza Sherzodovna

Talabalarda ijtimoiy faollik ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik omillari 76
Baxriyeva Nargiza Axmadovna

Bolalar adabiyoti vositasida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining axloqiy tanlov kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 81
Duschanova Nilufar Sabirbayevna, Nurmetova Nazokat Baxtiyorovna

Nogiron farzandli onalarda psixologik farovonlikning himoya resurslari: nazariy-metodologik tahlil 86
Kasimova Xulkar Atabayevna

Intellektual rivojlanishida buzilishlari bo‘lgan o‘quvchilar bilan korreksion-logopedik ishda vizual tayanchlar va muqobil kommunikatsiyani qo‘llash modeli 90
Raximova Dildora Saidbasitovna

Дети с комплексными нарушениями развития 93
Д. Т. Ганурова

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik qobiliyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik mohiyati ... 97
Mavlyanova Umida Sadikjanovna

Nizolarning yuzaga kelishidagi shart-sharoitlar, shaxs toifalari va ularning xislatlari 101
Choriyeva Durdona Anvarovna, Malikova Umida Nurliboy qizi, Lutfullayeva Iroda Abduvahob qizi

Ijtimoiy tarmoqlarning talaba yoshlar milliy qadriyatlariga ta'sirining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 106
Turg'unov Baxromjon Raximjonovich

Tarbiyachi-pedagoglarda deontologik kompetensiyani rivojlantirishning metodologik yondashuvlari 112
Davlatova Dildora Nuriddinovna

Autizm spektri buzilishiga ega bolalarda nutqiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari 115
A. B. Mamatova

Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifati monitoringi va boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish 123
Mongiyev Abdulxokim Ibragimovich

Transformational School Leadership and Teacher Performance: A Narrative Literature Review 127
Nilufar Buriyeva Anvar kizi, Axatov Aminjon Tohir ugli,
Sodiqova Marziyaxon Botirjon kizi, Lutfullayeva Moxistara Xayrullo kizi

Pedagogical Model for Improving the Methodological Competence of Future History Teachers Based on Digital Historical Sources 133
Otegenov Berdibay Menglibaevich

Tarbiyalanuvchilarda axloqiy sifatlarni shakllantirishning nazariy-metodologik asoslari va ertakterapiya imkoniyatlari 136
Qosimova Muattarxon Shokirjon qizi

O'qituvchi pedagogik faoliyatida pedagogik mahorat, refleksiv va innovatsion yondashuvning integratsiyasi 140
Mirsagatova Nargiza Sayfullayevna

Xorijiy tajribalar asosida maktab ta'lim mazmunini takomillashtirish 146
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Teshayeva Toxira Inomjonovna

Pedagogik muhandislikning metodologik asoslari, kategoriyaviy apparati va yondosh ilmiy-pedagogik yo'nalishlar bilan o'zaro aloqadorligi 151
Nasrullayeva Fatima Azatovna

Рефлексивная подготовка будущих воспитателей к личностно ориентированному взаимодействию с дошкольниками 160
Бозорова Зухра Жураевна

Bo'lajak tarbiyachilarning tasviriy-ijodiy kompetensiyalarini rivojlantirish mazmuni 165
Xazratkulova Gulyora Tojiboyevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili ta'limini loyihalash kompetensiyasini metakognitiv yondashuv asosida rivojlantirish metodikasi 169
Raupova Navbahor Bahriddinovna

Kursant va talabalarning jismoniy tayyorgarligini takomillashtirish va ekstremal sharoitlarda harakat qilish ko'nikmalarini shakllantirishning innovatsion yondashuvlari 174
Yulliyev Nuriddin Jumanazarovich

Talabalarning tadbirkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishning ijtimoiy zaruriyati 179
Sharipova Guzal Sodiqovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining matematik tasavvurlarini mental yondashuv asosida takomillashtirish: nazariy-metodik sharh 185
Parpiyeva Mohinur Baxtiyor qizi

STEAM yondashuvi asosida fizika laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi 189
Artikov Abdukaxor

"Korpus detektori" mashqlar tizimi: tuzilishi, bosqichlari va qo'llash metodikasi 196
Bahronov Nodirbek Aliyevich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ongli o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda tabaqalashtirilgan yondashuv (EGRA-U diagnostikasi asosida) 199
Ne'matova Diyora Baxodir qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Ona tili darslarida hamkorlik texnologiyasidan foydalanishning mavjud holati va metodik muammolari 205
Usmonova Yulduz Faxriddin qizi

Grammatik tarjima metodida ona tilidan foydalanishning didaktik xususiyatlari 210
Erkinova Madina Komil qizi

Talabalarda ta'limiy kommunikativlikni rivojlantirishning pedagogik shart sharoitlari 214
Babayeva Maxfuza Abduvaitovna, Ismoilov Bobur Toxirovich

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi refleksiv kompetensiyasining mazmuni, tarkibiy tuzilmasi va rivojlanish darajalari 218
Bomurodova Gulhayo Jumayevna

Masalalarni tenglama tuzish yordamida yechimini qurishga o'rgatish metodikasi 223
Ismoilov Bobur Toxirovich, Babayeva Maxfuza Abduvaitovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash mazmunida argumentatsion nutq: darsliklar, o'quv reja va oliy ta'lim adabiyotining kontent-tahlili 229
Mamatova Marg'uba Ummatqul qizi

Основы паллиативной помощи педагогическая поддержка детей, получающих паллиативную помощь 233
Жузбаев Нурлан Урал угли, Хакимова Гульшода Абдусаламовна

"Pedagogikaning pragmatik aspektlari" modulini kreativ yondashuv asosida o'qitish modeli va ingliz tilidagi o'quv materiallarini tanlash mezonlari 237
Meliqo'ziyeva Zarnigorxon Ikromjon qizi

Gospital sharoitida turli yosh guruhlaridagi bolalar bilan ishlashning o'ziga xos xususiyatlari 242
S. M. Umarova

Harbiy xizmatchilarda kasbiy faoliyat davomida hissiy kuyish (emotsional burnout) sindromining ijtimoiy-psixologik psixoprofilaktikasi 246
Tursunov Kamariddin G'ulomovich

Использование подходов геймификации при обучении иностранному языку детей 5-6 лет 250
Курбанова Назира Низомиддиновна

Ko'rish imkoniyati cheklangan o'quvchilarda tiflotexnik vositalardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish metodlari 257
Astanova Zumradxon Toxirovna

O'quvchilar xulq-atvoridagi og'ishish ilmiy tadqiqotlar talqini asosida 262
Azimjonova Rushana Rashid qizi

Образ сильной узбекской женщины в творчестве Зульфии 267
Аскарова Наргиза Абдивалиевна, Усманова Самира Зафаровна

Inklyuziv guruhlarda differensiallashtirilgan yozma topshiriqlar tizimini loyihalash tamoyillari 271
D. X. Saydazimova

O'QUVCHILAR XULQ-ATVORIDAGI OG'ISHISH ILMIY TADQIQOTLAR TALQINI ASOSIDA

Azimjonova Rushana Rashid qizi
O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi stajyor-tadqiqotchisi
Rushanaazimjonova0@gmail.com

Annotatsiya: O'smir o'quvchilar xulq-atvorida kuzatiladigan deviatsiya (og'ish) holatlarini aniqlash, ularning kelib chiqish sabablari va tabiatiga baho berish - ta'lim-tarbiya jarayonini maqsadli va samarali tashkil etishda muhim omil hisoblanadi. Mazkur maqolada mahalliy, MDX va xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili asosida "deviatsiya" tushunchasining mohiyati, turlari, o'smirlar xulqidagi og'ishlarning sabablari, ob'ektiv va sub'ektiv omillari hamda ularning asosiy belgilari atroflicha yoritilgan.

Kalit so'zlar: deviatsiya, o'quvchi, xulq, og'ishlar, ijobiy va salbiy og'ishlar, og'ish sabablari va omillari, xarakterologik xususiyatlar, ijtimoiy muhit.

Abstract: Identifying deviant behavior among adolescent students, analyzing its causes, and understanding its nature are critical for organizing an effective and targeted educational and upbringing process. This article presents a comprehensive review of the concept of "deviation," including its types, causes, and the objective and subjective factors influencing such behaviors, based on the analysis of scientific research conducted by national, CIS, and international scholars.

Key words: deviation, student, behavior, deviations, positive and negative deviations, causes and factors, character traits, social environment.

Аннотация: В настоящей статье на основе анализа научных исследований отечественных и зарубежных ученых, ученых стран СНГ всесторонне раскрыта сущность понятия "девиация", её виды, причины поведенческих отклонений у подростков, а также объективные и субъективные факторы, влияющие на эти процессы.

Ключевые слова: девиация, ученик, поведение, отклонения, положительные и отрицательные отклонения, причины и факторы, характерологические особенности, социальная среда.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida olib borilayotgan ustuvor yo'nalishlardan biri - ma'naviy-axloqiy jihatdan etuk, mustaqil dunyoqarashga ega, ijodiy fikrlovchi, umuminsoniy va milliy qadriyatlarga sadoqatli barkamol shaxsni tarbiyalab voyaga etkazish hisoblanadi. Shu sababli, yangicha ta'limni shakllantirish va xalqaro ta'lim muhitini yaratish - uzluksiz ta'lim tizimi oldidagi strategik ahamiyatga ega bo'lgan masalalardan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Respublikamiz rahbari tomonidan imzolangan bir qator direktiv hujjatlarda ta'lim muassasalarini zamonaviy o'quv-metodik materiallar va badiiy adabiyotlar bilan to'ldirish, sohaga malakali pedagog va boshqaruv kadrlarini jalb qilish[1], o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma- bosqich tadbiq etish[2] vazifalari belgilangan. Mazkur vazifalarni sifatli va samarali hal etish uchun ta'lim muassasalarida o'qitish va tarbiyalash jarayonlariga zamonaviy ta'lim dasturlari va uslublarini joriy qilish, ta'lim oluvchilarning har tomonlama rivojlanishlari uchun sharoit yaratish kerakligiga O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoev alohida urg'u berganlar.[3]

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son qarori
2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni.
3 Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. –Toshkent: "O'zbekistan", 2017. – B.163.

O‘smir yoshdagi o‘quvchilar xulqida kuzatiladigan deviatsiya (me’yordan og‘ish) holatlari bugungi kunda pedagogik va psixologik tadqiqotlarda muhim muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Ijtimoiy o‘zgarishlar, oila muhitidagi tanazzul, axborot oqimining ortgani, ijtimoiy tarmoqlar ta’siri, ta’limdagi raqobat va emotsional yordam etishmasligi o‘smirlarda turli salbiy xulq-atvor shakllarining yuzaga kelishiga turtki bo‘lmoqda.

O‘quvchilarning shaxsiy samaradorligi - odob-axloq meyorlariga rioya qilgan holda dars, darsdan tashqari va maktabdan tashqari faoliyatlarda o‘z intellektual, ma’naviy-axloqiy va jismoniy imkoniyatlarini qo‘llab amalga oshiradigan faoliyati bo‘lib, o‘rta umumta’lim maktabi o‘quvchilari faoliyatidagi shaxsiy samaradorlikni oshirish muammosining turli jihatlari pedagogika va psixologiya sohasidagi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. O‘quvchilar shaxsiy samaradorligini oshirish masalasi pedagogik og‘ishning har ikkala turi uchun birdek muhim bo‘lib, unda xalqimizning etnik xususiyatlari, urf-odatlari va milliy qadriyatlari xisobga olinishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda o‘smir o‘quvchilar xulqidagi deviant holatlarni aniqlash, tahlil qilish va ularning kelib chiqish sabablarini o‘rganish maqsadida deviatsiya va pedagogik og‘ish tushunchalariga doir mahalliy va xalqaro tadqiqotlar, psixologik-pedagogik adabiyotlar, ilmiy maqolalar va monografiyalar o‘rganilib, mavjud nazariy yondashuvlar, kategoriyalar va tasniflar shakllantirildi.

Ijtimoiy xulqdagi buzilishni bolalar va o‘smirlarning rivojlanishi jarayonida tez-tez uchraydigan fenomen hisoblanib, “deviatsiya”, “deviant xulq”, “delinkvent xulq” kabi tushunchalarining qo‘llanilishi “xulq me’yori” tushunchasi bilan bog‘liq. Biroq, deviant xulqni me’yordan va, shu bilan birga, delinkvent xulqdan, ya’ni huquqbuzarlikdan qat’iy mezonlar asosida ajratish birmuncha mushkul hisoblanadi. Bolalar va o‘smirlar xulqidagi og‘ishlarni tuzatish esa, ko‘p hollarda, oila va maktab hamkorligi, ota-ona va o‘qituvchi o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarning mustahkamligiga bog‘liq [10: S 96-104].

Jamiyatda qabul qilingan qoidalar va xulq-atvor me’yorlaridan chetga chiqqan o‘smirlarni “qiyin o‘smir” yoki “tarbiyalash og‘ir o‘smir” deyiladi. “Tarbiyalash og‘ir” deganda, o‘smirning pedagogik ta’sirga qarshilik ko‘rsatishi tushuniladi. Og‘ish ham insonga, ham uni o‘rab turgan olamga xos bo‘lgan o‘zgaruvchanlik xodisasining jihatlaridan biri hisoblanib, insonning atrofdagilar bilan o‘zaro munosabatini aks ettiradigan me’yordan chetga chiqqan xulq-atvorda o‘z ifodasini topali. Ijtimoiy pedagogikadan atamalar lug‘atida deviatsiya xodisasini tarbiyalanishi og‘ir bo‘lgan, qabul qilingan ijtimoiy me’yor va qoidalarga tarbiyalanuvchi tomonidan amal qilinmasligi, deb izohlanadi.

“Deviant xulq” (lot. deviation - og‘ish) tushunchasi “ijtimoiy deviatsiya” va “og‘ishgan xulq” tushunchalari kabi, shaxsning nisbatan keng tarqalgan va umumqabul qilingan ijtimoiy me’yorlardan og‘ishni anglatadi. Olimlarning ko‘pchiligi “deviant xulq” tushunchasiga ta’rif berar ekanlar, odamning ijtimoiy xulq-atvori va munosabatlaridagi hamda psixik o‘zini boshqarishidagi kamchiliklariga ishora qiladilar [7:b 155-162]. Boshqacha qilib aytadigan bo‘lsak, xorijiy tadqiqotchilar deviant xulqni delinkvent xulq bilan bir hil, deb hisoblaydilar.Salbiy faza yakuni jismoniy etilishning yakunlanish vaqtiga to‘g‘ri keladi [4: b 37-43.].

Eng xavfli og‘ishlarga emotsional va ijtimoiy etishmovchiliklar bilan bog‘liq deviatsiyalar oqibatida depressiya va o‘z joniga qasd qilish kabi holatlarni kiritish mumkin [6: 87-105].

Og‘ish (deviatsiya) - bu ma’lum bir ijtimoiy guruhda “me’yoriy” deb e’tirof etilgan standartlardan farq qiluvchi ijtimoiy xulq-atvorlarni qamrab oladigan xodisadir. Bu fenomen insoniyatga ma’lum bo‘lgan barcha jamiyatlarda ma’lum darajada kuzatilgan [5: P 87-105].

O‘smirlik davrida bolaning hayot-faoliyatida sodir bo‘ladigan o‘zgarishlar uni psixikasi hamda odamlar bilan bo‘lgan munosabat shakllariga ta’sir qiladi. M.M.Aliqulova va A.A.Tojaliev o‘smirlik davrining o‘ziga xosligi, bolalikdan kattalik yoshiga o‘tish vaqtida fiziologik o‘zgarishlar, jinsiy etilishning jadallashuvi sharoitida o‘smirlarda salbiy hulq namoyon bo‘lish jarayoni uch turga bo‘ladilar:

Birinchi tur - o‘smirlik davrining jo‘shqin, ziddiyatli kechishi. Bunda 11-12 yoshli o‘smirda beboshlik, urushqoqlik kabi alohida belgilar paydo bo‘ladi [8: b 204].

Ikkinchi tur - 11-13 yoshli qizlar va 14-16 yoshli o‘g‘il bolalar xulqida salbiy (negativ) fazada nozik tabiatlilik, ijtimoiy muhit ta’siriga senzitivlik, tez o‘zgaruvchanlik, bezovtalanish, jismoniy va ruhiy darmonsizlik, o‘zidan norozi bo‘lish kabi holatlar kuzatiladi.

Uchinchi tur - voyaga etmagan o‘smir shakllanishining ongli va faol ravishda o‘z-o‘zini tarbiyalash, xavotir va inqirozlarni mustaqil engish davri bo‘lib, ular xulqida yoki agressiv o‘z- o‘zini himoya qilish yoki passiv melanxoliya pozitsiyasini egallash kuzatiladi. Salbiy faza yakuni jismoniy etilishning yakunlanish vaqtiga to‘g‘ri keladi [3: b 37-43].

Masalan, g‘alati soch turmagi yoki g‘ayrioddiy kiyinish kabi holatlar kattalarda xavotir uyg‘otishi mumkin, biroq yoshlar uchun bunday xulq-atvor muayyan qoidalarga qarshi isyon shaklida va o‘z shaxsiylik hamda identifikasiyani izlash jarayoni bilan bog‘liq bo‘ladi.

N.M.Egamberdieva pedagogik og'ish bolaning ta'lim olmaganligi yoki ololmaganligi bilan bog'liq, deb hisoblaydi. Bunday holatlar yuzaga kelishining asosiy sabablari sifatida quyidagilar keltirilgan: dars qoldirish o'qishga intilishni susaytirishi, oiladagi notinch vaziyat bolani pul topish uchun ko'chaga chiqarishi, ekologik va ijtimoiy kataklizmalar bolalar ota-onalaridan judo bo'lishlariga olib kelishi va, oqibatda, daydilikka moyilligi bo'lgan bolalar sonining ortishi va shu kabilar [4: b 234].

Z.Iqbal va I.Zahoor "Sinfda o'quvchilarning xulq-atvor muammolari va engish strategiyalari: o'rta maktab o'qituvchilarining tajribasi" mavzusidagi maqolada tematik tahlil natijalari asosida aniqlangan asosiy omillar quyidagilardan iborat bo'lgan: e'tibor etishmasligi, sinfdagi intizomning buzilishi, itoatsizlik va tajovuzkor xulq-atvor. Muammoli xulq-atvorning asosiy sabablari sifatida tarbiya uslubi, o'qituvchining kasbiy munosabati va dars o'tish strategiyalari, jamiyat, oiladagi sharoit hamda ijtimoiy tarmoqlar kabi omillar aniqlangan. Bundan tashqari, o'smir o'quvchilar xulq-atvorida muammolarni kelib chiqishiga psixologik qo'llab-quvvatlash xizmatlarini etishmasligi, bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga etarlicha e'tibor bermaslik, shuningdek, o'qitishning eski usullaridan foydalanish va sinfdagi ijtimoiy muhitning zerikarli bo'lishi [10: p 107-128].

M.Ødegård va S.Solbergning "O'qituvchilarning sinflarda og'ishgan hatti-harakatlarga qarshi reaktiv strategiyalarini aniqlash" mavzusidagi maqolasida o'quvchilarning og'ishgan xulq-atvorga nisbatan o'qituvchilar tomonidan qo'llanilayotgan strategiyalar tahlil qilinib individual va sinf jamoasi darajalarida ko'rishni taklif qilganlar. Chunki og'ishgan xulq-atvor alohida o'quvchilar bilan bir qatorda butun sinf jamoasiga (masalan, boshqa o'quvchilar va o'qituvchilar) ham ta'sir qiladi. O'qituvchilar og'ishgan xulq-atvorga muayyan darajada refleksivlik asosida yondashib individual va jamoaviy strategiyalarni birlashtirmoqdalar. Masalan, alohida o'quvchiga nisbatan ko'rilgan chora keyinchalik sinf jamoasi bilan suhbat va muloqotlar orqali qo'llab-quvvatlanadi [13: S 145.].

Ta'lim muassasalarida o'quvchilarning og'ishgan xulq-atvori quyidagi ko'rinishlarda namoyon bo'lishi mumkin:

1) ta'lim muassasasining ichki tartib-qoidalariga rioya qilmaydigan o'quvchilar;
2) o'quv mashg'ulotlarini uzrli sababsiz o'tkazib yuboradigan, turli tarbiyaviy tadbirlarda ishtirok etishdan qat'iy bosh tortadigan o'quvchilar;
3) aksariyat o'quvchilar bilan ziddiyatli munosabatda bo'ladigan bolalar;
4) o'qituvchilar, maktab ma'muriyati bilan ziddiyatli munosabatlarga boradigan o'quvchilar.

Shu sababli, o'quvchilarning (ayniqsa xulqida og'ish bo'lganlarining) individual xususiyatlarini hisobga olgan holda maqsadga yo'naltirilgan tarbiyaviy faoliyatni amalga oshirishdan avval mazkur og'ishlarning tabiati, kelib chiqish sabablari, shakllanish va rivojlanishlariga ta'sir qilgan omillarni pedagogik, psixologik, ijtimoiy va kasbiy diagnostika metodlari yordamida aniqlashlari muhim hisoblanadi [8:b-72].

Antesedent strategiyalar - bu sinfdagi xulq-atvorni boshqarish bo'yicha oldindan rejalashtirilgan va maqsadli chora-tadbirlar bo'lib, ular orqali muammoli xulq-atvor ehtimolini kamaytirishga erishiladi. Bunday strategiyalar intizom buzilishi, buyruqqa bo'ysunishdan bosh tortish yoki topshiriqdan qochish holatlarini oldini olishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida jamlangan ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, o'smir o'quvchilar xulq-atvoridagi og'ishlar ko'p hollarda kompleks va ko'p omilli xususiyatga ega. Bunday og'ishlar nafaqat psixologik yoki fiziologik sabablarga, balki pedagogik muhit, oila tarbiyasi va maktab-sinf tizimidagi ijtimoiy munosabatlarga ham bog'liq ekanligi aniqlandi.

Maktablarda o'smirlik yoshida o'quvchilar xulq-atvorida ko'p qayd etiladigan og'ish turlari quyidagilar:

- dars paytidagi intizomsizlik va buyruqlarga bo'ysunmaslik;
- pedagoglarga nisbatan agressiv munosabat;
- yolg'on so'zlash, mas'uliyatsizlik, o'z vazifasini bajarishdan bosh tortish;
- tengdoshlarga nisbatan tahdid yoki psixologik bosim ko'rsatish.

O'smir o'quvchilar xulqidagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan og'ishlarning belgilari quyidagilardan iborat:

1. O'quvchining ta'lim muassasasida umum e'tirof etilgan yoki rasman belgilangan ijtimoiy me'yorlar - muassasada qabul qilingan ichki tartib-qoidalariga va odob-axloq me'yorlarini buzishi, mazkur me'yorlarga to'g'ri kelmaydigan xatti-harakatlar sodir etishi.

2. O‘quvchi xulqiga nisbatan, ta’lim muassasasidagi ijtimoiy muhitning boshqa sub’ektlari tomonidan salbiy baho berilishi, ya’ni pedagogik og‘ish tufayli ijtimoiy sanktsiyalar belgilanishi.
3. O‘quvchi xulqidagi pedagogik og‘ishni ijtimoiy muhitning boshqa sub’ektlari - o‘quvchilar, fan o‘qituvchilari, tarbiyachilar, ma’muriyat faoliyatiga turli zarar etkazishi. Masalan, boshqa o‘quvchilarning bilim olish jarayoniga, o‘quvchilarning ijtimoiy-foydali mehnatini hamda o‘qituvchining darsni tashkil etishiga va shu kabilar.
4. O‘quvchining xulq-atvoridagi pedagogik og‘ishning davriy ravishda takrorlanib turishi.
5. Xulqdagi pedagogik og‘ish o‘quvchining umumiy yo‘nalishiga mos kelishi.
6. O‘quvchi asab tizimining zo‘riqishi natijasida xulqdagi pedagogik og‘ishning sodir bo‘lishi.
7. O‘quvchining xulq-atvoridagi pedagogik og‘ishning dezadaptatsiya xodisalari oqibatida yuzaga kelishi.
8. O‘quvchining individual, yosh va jinsiy o‘ziga xosliklari sababli pedagogik og‘ishning sodir bo‘lishi.

“Deviant xulq” termini faqatgina 5 yoshdan katta bo‘lgan bolalarga nisbatan qo‘llanilishi mumkin.

O‘smir o‘quvchilar xulqidagi me’yordan og‘ish atrofdagilar bilan o‘zaro munosabatlarini aks ettiradigan xulq-atvorida o‘z ifodasini topadi hamda shaxs tomonidan jamiyat rivojining xususiyatlari inobatga olinmasligi tufayli salbiy oqibatlarga olib keladi.

Shu bilan birga, ba’zi hollarda ijtimoiy xavfli deb baholangan og‘ishlar aslida ijobiy shaxsiy rivojlanishning noodatiy ifodasi bo‘lib chiqdi. Masalan, mustaqil fikr yuritish, standart bo‘lmagan ko‘rinishdagi o‘zini ifodalash (libos, imidj, boshqalar) ba’zan o‘qituvchilar tomonidan “muammo” deb baholangan. O‘smirlik - tarbiyaviy ta’sir uchun ancha qiyin va murakkab bo‘lgan davr hisoblanadi. Bu davrda bolaning psixikasi hamda odamlar bilan bo‘lgan munosabat shakllari uni hayot- faoliyatida sodir bo‘ladigan o‘zgarishlarga ta’sir qiladi.

I.A.Bobileva xulqida og‘ish bo‘lgan o‘quvchilarni ijtimoiy-pedagogik qo‘llab-quvvatlashning uchta asosiy komponentini aniqlagan bo‘lib, bular quyidagilar:

- propedevtik komponent, ya’ni paydo bo‘layotgan ijtimoiy muammolarni hal qilishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklarni bartaraf etishga tayyorlash;
- dolzarb komponent - qo‘llab-quvvatlash va yordam berishga qaratilgan faoliyatni tashkil etish;
- refleksiv komponent - nima bo‘layotganini tushuntirish va amalga oshiriladigan muayyan harakatlar modelini ishlab chiqish.

Ushbu komponentlarni “xulqida og‘ish bo‘lgan o‘quvchilarni ijtimoiy-pedagogik qo‘llab-quvvatlash bosqichlari” deb qaralishi va korreksiya texnologiyasini ishlab chiqishda inobatga olinishi mumkin, deb hisoblaymiz.

N.Z.Xvichiya va L.A.Bobileva ijtimoiy-pedagogik qo‘llab-quvvatlashning modifikatsiyasi sifatida ekologik yo‘naltirilgan loyihalash va tadqiqot faoliyati orqali o‘quvchilarning deviant xulq-atvorini korreksiyalashni taklif qildilar.Ular tomondan taklif qilinayotgan texnologiyaning maqsadi, vazifalari, bosqichlari va mazmunini ishlab chiqishda asosiy e’tibor - bolalarda amalga oshirilayotgan ekologik loyihalashtirish jarayoniga qiziqish uyg‘otish uchun sharoit yaratishga qaratilgan:

- ta’lim muassasasida tegishli ta’lim muhiti yaratilishi;
- o‘quvchilar faoliyatida loyiha-tadqiqot ishlari ustuvor yo‘nalishga aylanishi;
- pedagog-o‘qituvchilar o‘quv jarayonida va maktabdan tashqari mashg‘ulotlarda loyihalash va ilmiy-tadqiqot faoliyatini tashkil etish, shuningdek, ular uchun zamonaviy ta’lim vositalaridan foydalanish bo‘yicha maxsus malakaga ega bo‘lishlari kabi.

Pedagogik faoliyat samarasi - ta’sir ob’ekti bo‘lmish o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan tarbiyaviy ta’sirga bog‘liq. Bu jarayonning sur’ati esa pedagogning o‘quvchini qay darajada chuqur bilishi hamda ularning o‘zaro munosabatlari bilan belgilanadi. Aksariyat hollarda o‘quvchilarni tavsiflashda, ularning xarakterologik va ijtimoiy-zarur sifatlarini shakllanganlik holati hamda xulqdagi og‘ishlarning tabiati va ta’sir qiluvchi omillarga oid ma’lumotlarni bilmasdan turib, avval sodir bo‘lgan voqealar tafsilotlariga tayanadilar. Oqibatda o‘zlashtirishi past va xulqi ijobiy og‘ishgan ayrim o‘smir o‘quvchilarni ijtimoiy xavfli “xulqi og‘ishganlar” qatoriga nohaq ravishda kiritib qo‘yishlari mumkin.

Xorijiy psixologiya va kriminologiyada “deviant xulq” tushunchasining quyidagi ta’riflari mavjud. Xususan, Buyuk britaniya olimlarining tadqiqotlarida “deviant xulq” tushunchasi “jamiyatda mavjud bo‘lgan va shakllanib bo‘lgan, qabul qilingan me’yorlardan og‘ish” deb qaraladi. Bunda “noqonuniy vositalar yordamida maqsadga erishish, buning oqibatida esa jamiyatdan ajratish, ozodlikdan mahrum qilish va boshqa jazo turlarini qo‘llash, ... har qanday ijtimoiy me’yorlarni buzish” deb qaraladi [10:S 96-104].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘smir o‘quvchilar xulqidagi og‘ishlar - bu nafaqat shaxsiy-psixologik xususiyatlar, balki pedagogik, oilaviy va ijtimoiy muhitning o‘zaro ta’siri natijasida yuzaga keluvchi ko‘p omilli fenomen hisoblanadi. Deviant xulq-atvor turlari jamiyatda umumiy qabul qilingan me’yorlardan chetga chiqish ko‘rinishida namoyon bo‘ladi, biroq ularning barchasi ham ijtimoiy xavfli deb baholanmasligi lozim. Ayrim og‘ishlar shaxsning ijobiy rivojlanish imkoniyatlarini ham ifodalab berishi mumkin.

O‘quvchilar xulqida pedagogik me’yordan og‘ishni tashhis qilish uchun ta’lim muassasasida olib borilayotgan ta’lim-tarbiyaviy ishlar, pedagogik faoliyat, uning qanday sharoitda tashkil etilayotganligi, bunda pedagogik tashhisning qaysi shakl va metodlaridan foydalanish katta ahamiyatga ega. Maktab o‘quvchilari xulqidagi me’yordan og‘ishganlikni aniq tashhis qilish o‘quvchilar xulqida og‘ish yuzaga kelishining dastlabki bosqichidayoq o‘qituvchilar va maktab psixologlari tomonidan pedagogik-psixologik korreksiya ishlarini maqsadli tashkil etilishini ta’minlaydi.

Tavsiyalar:

1. **Erta diagnostika tizimini joriy etish.** O‘quvchilar xulq-atvorini kuzatish, tahlil qilish va shaxsiy xususiyatlarini baholash orqali og‘ishlarning dastlabki bosqichidayoq aniqlash imkoni yaratiladi.
2. **Individual va differensial yondashuv.** Har bir o‘quvchining xarakterologik, ijtimoiy va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim-tarbiya strategiyasini shakllantirish zarur.
3. **Ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish.** Deviatsiya omillari ko‘p hollarda oila muhitida shakllanishi mumkinligi sababli, ota-onalarni tarbiyaviy jarayonga faol jalb etish muhimdir.
4. **Korreksion-profilaktik dasturlar ishlab chiqish.** Maktab psixologlari, sotsiologlar va pedagoglar hamkorligida xulqdagi og‘ishlarni oldini olish va ularni tuzatishga qaratilgan maxsus dasturlar joriy etilishi lozim.
5. **Ijobiy xulqni rag‘batlantirish.** Faqatgina jazo choralarini qo‘llash emas, balki konstruktiv va ijobiy xulq-atvor namoyonlarini doimiy rag‘batlantirish orqali tarbiya samaradorligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-son qarori.
2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: “O‘zbekistan”, 2017. - B.163.Ferszt-Piłat, K. (2013) Deviation and students’ safety and information for teachers. Wyd. WSGE. P. 87-105.
3. Aliqulova M.M., Tojaliev A.A. Voyaga etmagan bolalarda salbiy hulqning paydo bo‘lish xususiyatlari // Zamonaviy ta’lim / Sovremennoe obrazovanie 2019, 8(81). - B.37-43.
4. Egamberdieva N.M. Ijtimoiy pedagogika (darslik). - Toshkent, Alisher Navoiy nomidagi Uzbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009. - 234 b..
5. Ferszt-Piłat, K. (2013) Deviation and students’ safety and information for teachers. Wyd. WSGE. P. 87-105.
6. Гулямов Д.Р., Акрамова Г.Р., Азимжонова Р. Р. К вопросу педагогического отклонения в поведении учашихся: сушност’, фактори и причини возникновения // Ж., Таълим ва инновацион тадқиқотлар. 2023 йил №4-С. 155-162. / ҳттпс://интерссиенсе.уз/индех.пҳп/ҳоме
7. Gulyamov D.R., Azimjonova R.R. Maktab o‘quvchilari xulqidagi me’yordan og‘ishlar: ilmiy tadqiqotlar talqini // Pedagogık mahorat ilmiy-nazariy va metodik jurnal. 2024,
8. Maxmudov R.M. va boshqalar. Pedagogika: Ma’ruzalar kursi. - T.: O‘zIIV Akademiyasi, 2014. - 204-b.
9. Ijtimoiy pedagogikadan atamalar lug‘ati / Tuzuvchilar: 3.Krraboeva va N.Abdusamatova. - Namangan: NamDU, 2017. - B.15. (-72 b.)
10. Иқбал, З. анд Заҳоор, И. (2024) Студентсъ Беҳавиорал Проблемс ин тҳе Слассроом анд Сопинг Стратегиес: Эхпериенсес оф Сесондарй Счоол Теачерс / Буллетин оф Эдусатион анд Ресеарч Април 2024, Вол. 46, Но.1. пп. 107-128
11. Паатова М.Е., Бегидова С.Н., Хакунов Н.Х. Теоретико-методологический анализ сосиалъно-педагогических феноменов “девиантное поведение” и “делинквентное поведение” подростков //Вестник Адигейского государственного университета. Серия 3: Педагогика и психология. - 2012. - №. 1. - С. 96-104. ҳттпс:// сйберленинка.ру

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.